Recensioner

Lisa Eklund & Bo Isenberg (red.), ***Sociologins klassiker. Upptäckter och återupptäckter.*** **Studentlitteratur, 2022.**

1967 släpptes *Sociologiska teorier. Studier i sociologins historia* med Johan Asplund som ensam redaktör. I ett samlat grepp presenterade elva sociologer sexton klassiska teoriströmningar på svenska. I relief till den presentistiska och kvantitativa sociologi som institutionaliserades i Sverige 1947, och som kommit att personifieras av Torgny T:son Segerstedt, kan Asplunds bok ses som en symbol för en uppluckring. Ett halvt sekel och åtskilliga svenska böcker om gamla kontinentala samhällstänkare senare kommer en uppföljare villig att axla uppgiften att presentera och problematisera disciplinens tankegods. *Sociologins klassiker. Upptäckter och återupptäckter* (2022), i redaktion av Lisa Eklund och Bo Isenberg, föresätter sig både att lägga fram nya läsningar av kända figurer och att skriva in några av de mer okända kvinnliga verk som försvunnit ur historien.

I dag har antologier om teoretiker blivit något av en genre som följer en välbekant struktur, och den här boken är inget undantag. Antologins stomme efter redaktörernas välavvägda introduktion utgörs av koncisa kapitel där var klassiker avhandlas för sig. Bidragen har lämnats av en imponerande samling av 23 sociologer, av vilka nästan alla uppnått docentur och flertalet professur i ämnet. Varje kapitel inleds med att klassikern kort sätts i sin historiska kontext och resterande utrymme ägnas åt att lyfta det intressanta i dennes sociologiska verk med en motivering av dess relevans i dag. Redaktörernas val att hålla bokens form relativt okonstlad och stram är mycket lyckat i pedagogiskt hänseende.

Stilistiskt och innehållsligt är det är en fröjd att läsa dessa specialister med lätt hand skriva insiktsfulla rader om sociologins följeslagare (för att låna Hans L. Zetterbergs titel från 1993). Som bokens undertitel utlovar gör vi både upptäckter och återupptäcker genom de knappt 400 sidorna. Ett av de flera utmärkta exempel på det förstnämnda är den överraskande dagsaktuella Annie Marion MacLean och ett exempel på det sistnämnda en attraktiv läsning av Ferdinand Tönnies. En förtjänstfull och innovativ detalj är deviser som läsaren kan hänga upp klassikerna på; till exempel står den nämnde Tönnies för en ”ursociologi”, medan Gabriel Tarde lanserar en ”smittornas sociologi”.

Om vi utgår ifrån att bokens syfte är just att presentera sociologins klassiker för en bredare publik – där sociologistudenter förmodligen utgör den största skaran – ser

https://doi.org/10.37062/sf.59.24252
Sociologisk Forskning, årgång 59, nr 1–2, s. 209–212.
Licens: CC BY-NC-ND 4.0. © Författaren. ISSN 0038-0342, 2002-066X (elektronisk).

jag åtminstone en viktig balansgång för varje författare. Å ena sidan får det enskilda kapitlet inte vara för generiskt i den meningen att endast den mest accepterade och minst originella läsningen av klassikern läggs fram; å andra sidan får det inte vara för specifikt, så att författaren fastnar i sin förkärlek för ett bortglömt begrepp och tappar helhetsgreppet om klassikern. I regel lyckas författarna väl med denna balansakt. Ett av många lysande exempel är Magnus Karlssons kapitel om Georg Simmel. Sedan livsverket kontrasterats mot andra klassiker visar författaren klart de mest allmängiltiga begreppen och avslutar med att peka på Simmels relevans i dag. Dessförinnan har vi rört oss in på spännande och delvis okänt territorium när det moderna samhällets konsekvenser för individen belyses genom konsten och något oväntade paralleller dras mellan Simmels och filosofen Hans Ruins tänkande.

Vänder vi blicken från innehållet och mot frågan om vilka verk som ska räknas till sociologins klassiker, utsuddas snabbt skiljelinjen mellan recension och disciplinärt ”gränsdragningsarbete” (Gieryn 1983). När det gäller urvalsfrågan återfinns ståndpunkter på hela skalan från uppfattningen att klassikerna (i betydelsen ”kanon”) helt bör avskaffas till uppfattningen att den välkända ordningen måste försvaras mot vad som uppfattas som ett hot. Jag föreställer mig att mycket få skulle ifrågasätta att åtminstone de två första i ”sociologins treenighet” (Émile Durkheim, Max Weber och Karl Marx) bör behandlas i en klassikerbok och att Auguste Comte bör nämnas som upphovsman till termen *sociologie*, men därefter blir debatten snabbt livaktig.

Redaktörerna för *Sociologins klassiker* har valt att behålla stommen av disciplinens redan invigda tänkare och därutöver inkludera en del verk som fallit i glömska. Huvudsakligen har redaktörernas reflektion kring ”inkludering och exkludering” en könsdimension. Framlyftandet av kvinnliga sociologer är också ett av bokens stora bidrag till fältet. Här finner vi båda efterlängtade namn, exempelvis Jane Addams, som med sitt tidiga arbete bidrog till att forma disciplinens grundvalar, och kanske mindre berömda men fruktbara tillskott, såsom den idérika förgrundsfiguren Harriet Martineau. Därutöver har man lagt viss vikt vid att inte endast inkludera vita tänkare; ett kapitel ägnas den i dag kända W. E. B. Du Bois och ett annat den mindre omtalade Anna Julia Cooper, vilkas samhällsanalyser belyser några av sociologins blinda fläckar.

Två relaterade kategorier är klassikernas tid och rum. Den kronologiskt ordnade boken lägger sin ”tonvikt på 1800-talets andra hälft och 1900-talets början”. Kapitlen behandlar förvisso författare vilkas huvudsakliga verk publicerades från 1830-talet till 1930-talet, men några fortsatte att skriva ända in på 1980-talet. Den positiva aspekten av att inte låsa klassikerskapet till förra sekelskiftet är att idéutbudet markant utökas; den negativa är att gruppen som presenteras kan förefalla godtycklig med tanke på de potentiella klassiker som lämnas utanför. Robert K. Merton skrev till exempel *Social structure and anomie* 1938 och Talcott Parsons *The structure of social action* 1937. Enligt föreliggande avgränsning skulle båda kunna klassificeras som klassiska sociologer, men är det inte en tidigare generation som begreppet inringar? Vi lämnar den frågan öppen.

När det gäller klassikernas rumsliga tillhörighet kan alla teoretikerna tydligt inplaceras i en västlig tanketradition inom Västeuropas och Nordamerikas geografiska gränser, samma mönster som i Asplunds antologi från 1960-talet. Knappt hälften av

kapitlen och i princip alla om mindre kända (primärt kvinnliga) samhällstänkare behandlar klassiker från USA. Resterande klassiker verkade i ett tyskspråkigt eller i mindre utsträckning ett franskspråkigt europeiskt land. Alva och Gunnar Myrdal är de enda tänkare från övriga Europa som får ett eget kapitel (jag räknar här Norbert Elias som tysk). Denna smala historieskrivning hade kunnat motverkas med ett kapitel om den nordafrikanske föregångaren Ibn Khaldūn, vars internationellt uppmärksammade verk bara nämns kort i avsnittet om Comte. Eller varför inte om G. S. Ghurye och Irawati Karve, som verkade i Indien samtidigt med de namnkunnigaste klassiker?

Om vi tar ett steg tillbaka kan vi fråga oss om det finns något utöver identitetsmarkörer som borde påverka vilka som släpps in respektive lämnas utanför ett urval och som därmed påverkar principen för hur klassikerbegreppet bör omstöpas för 2000-talet. Inom receptionslitteraturen finns ett begrepp värt att ta i beaktande, nämligen ”kulturell resonans” (se Baehr 2002). Sett till sociologins klassiker skulle det handla om vilket idémässigt inflytande verket utövat på kulturella projekt i en viss kontext såväl inom som utanför disciplinen. I detta fall skulle det framför allt handla om den nordiska samhällsdiskussionen. Här är kapitlet om makarna Myrdal ett utomordentligt exempel på två internationellt betydelsefulla tankebyggare som rent faktiskt påverkat hur folk i regionen tänkt och praktiserat policyinriktad sociologi.

Men varför uppmärksammas ingen annan nordisk sociolog i antologin? Inom Sveriges gränser skulle vi kunna tänka oss den förste professorn i sociologi, Gustaf Steffen, som förvisso nämns i en mening i kapitlet om makarna Myrdal, och hans livsverk som var uppmärksammat under 1900-talets första hälft men som sedan aktivt raderades ur sociologins historia. I samma kategori lyser folkrörelsernas sociolog, hedersdoktorn i sociologi E. H. Thörnberg, med sin frånvaro. Thörnberg var inte endast ”ett gåtfullt geni” i den allmänna debatten under sin tid, utan hans verk ingick också i litteraturlistorna när sociologin institutionaliserades vid svenska universitet. Vidgar vi vyerna till våra grannländer så kan vi nämna norrmannen Eilert Sundt, som studerade allmogen med såväl kvantitativa som kvalitativa metoder under 1800-talet, finländaren Edvard Westermarck, vilken var tongivande inom nordisk och brittisk sociologi under förra sekelskiftet och som tog upp kampen med Durkheim, samt dansken Claudius Wilkens, som publicerade sin sociologilärobok redan 1881.

Diffusionsproblematiken kan verka irrelevant eller kan kanske till och med beskyllas för att vara metodologiskt nationalistisk. Men i detta fall – när boken i fråga är skriven av sociologer verksamma i Sverige och när den presenterar klassiker (som åtminstone någon gång redan behandlats på engelska och andra större språk) för en svensktalande publik – är det svårt att tänka sig att kontexten *inte* skulle vara en central angelägenhet. Förvånansvärt nog framstår stundom Asplunds 1960-talssociologer som mer lyhörda för kulturell resonans. Exempelvis ägnas där ett helt kapitel George A. Lundberg, den kanske mest inflytelserika sociologen inom den sociologi som först institutionaliserade i Sverige (Larsson & Magdalenić 2015), och ett annat den allmänna referenspunkten Sigmund Freud.

Sammanfattningsvis bjuder *Sociologins klassiker* på trevlig och lärorik läsning som kan rekommenderas för såväl nya som erfarna samhällsvetare. Trots att urvalet kanske

lämnar en del övrigt att önska i fråga om geografisk spridning, kulturell resonans och i mindre utsträckning historisk avgränsning, måste författargruppen få beröm för sin välbehövliga insats att vidga vår förståelse av sociologins klassiker. Framför allt gäller detta beröm författarkollegiets förmåga att introducera välkända och bortglömda, manliga och kvinnliga, västeuropeiska och amerikanska sociologer i tandem. Allt låter sig förstås inte göras inom en boks pärmar, och med tanke på detta lyckas denna antologi lägga en stabil och uppdaterad grund som framtida verk kan bygga vidare på. Oavsett ”disciplinär åskådning” i fråga om klassiker vill jag alltså hävda att det faller inom sociologens yrkesplikt att begrunda den här boken.

Josef Ginnerskov
Uppsala universitet

Referenser

Asplund, J. (red.) (1967) *Sociologiska teorier. Studier i sociologins historia*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Baehr, P.R. (2002) *Founders, classics, canons. Modern disputes over the origins and appraisal of sociology's heritage*. New Brunswick: Transaction Publishers. https://doi.org/10.4324/9780203791615

Gieryn, T.F. (1983) ”Boundary-work and the demarcation of science from non-science. Strains and interests in professional ideologies of scientists”, *American Sociological Review* 48 (6):781–795. https://doi.org/10.2307/2095325

Larsson, A. & S. Magdalenić (2015) *Sociology in Sweden. A history*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9781137482310